

mededeelingen en daarbij levert hij ook stof tot critiek: in zijn stukje over hypophy-sairen diabetes gebruikt hij het vaak voorkomen van diabetes bij acromegalie als argument voor de stelling, dat er verband bestaat tusschen diabetes en hypophyse-insufficiëntie. Dus: het voorkomen van diabetes bij hyperpituitarisme is een aanwijzing, dat de diabetes berust op hypopituitarisme. Iemand, die zulke onlogische dingen beweert, moest wat kritischer ten opzichte van zich zelf zijn. Trouwens, velen zullen vermoedelijk meenen, dat de critiek, die KOOPMAN in zijn „vagusneurosen” levert op mijn opvattingen, veilig achterwege had kunnen blijven, aangezien een opmerkelijk tekort aan feiten- en literatuurkennis het voornaamste kenteeken van deze critiek vormt.

's-Gravenhage, Augustus 1920.

G. C. BOLTEN.

ONZE KENNIS DER WERKELIJKHEID.

I.

Het stuk van collega KOCH in het *Tijdschrift* van 14 Augustus zal, naar te hopen is, onder algemeene waardeering van de kunde des schrijvers, niet ongelezen blijven. Men behoeft het lang niet op alle punten met onzen collega eens te zijn, om toch zijn poging ons wat abstracter te laten denken, zeer op prijs te stellen. Als bewijs, dat ik zijn artikel met aandacht heb gelezen, zou ik een enkele opmerking willen maken omtrent punt 2 bldz. 578, waar de schrijver het heeft over de volkomen overeenstemming die bestaat tusschen de symbolen eenerzijds door tast- en bewegingszin, anderzijds door den gezichtszin verkregen. Deze volkomen overeenstemming bestaat inderdaad niet: de blindenpsychologie, vooral de ervaringen met geboren blinden, die weer zijn gaan zien, evenals sommige ervaringen uit het dagelijksche leven bewijzen dit.

Het is hier natuurlijk niet de plaats, om op dit onderwerp nader in te gaan; ik wilde deze opmerking slechts maken als bewijs van waardeering voor het geheel.

Rotterdam, 18 Augustus 1920.

E. MARX.

II.

KOCH is overtuigd, „dat door de kennisleer — speciaal die van KANT en HEYMANS —, die ten grondslag ligt aan de hedendaagsche idealistische wijsbegeerte, de fundamenten van de natuurwetenschappen ondergraven worden”. Hij geeft toe, dat er niets is in te brengen tegen de juistheid van de bewijsvoering, dat onze waarnemingen niet overeenstemmen met een daaraan ten grondslag liggende werkelijkheid, noch wat betreft de secundaire qualiteiten (kleur, reuk, smaak), noch wat de primaire betreft (vorm, grootte, beweging), en ook geeft hij de reële geldigheid toe van de causaliteitswet. Na aldus te hebben toegestemd, dat de „wegredeneering van de realiteit onzer schoone natuur” op goede gronden berust, vindt KOCH, dat zij die dit doen een lachwekkenden indruk maken. Hij gevoelt zich onbevredigd, en vindt bij nader inzien, dat de kennisleer drie zeer gewichtige vragen niet bevredigend kan beantwoorden:

1°. Wanneer de realiteit een chaos is, kan ook in de wereld der fenomenen geen orde heerschen. Dit kan zonder meer worden beaamd. Wanneer echter in de realiteit orde heerscht, hoe kan die dan blijven bestaan in het volkomen onzuivere symbool ervan, dat wil zeggen in de natuurwereld? Het antwoord hierop moet mijns inziens luiden: omdat er volgens de causaliteitswet een *vast* verband bestaat tusschen de gevolgen (de fenomenen) en hun oorzaken (de realiteiten), al is ons de *aard* van het verband onbekend.

2°. Hoe kunnen de volkomen onjuiste symbolen van gezichts- en bewegingszin met elkaar overeenstemmen? Antwoord: omdat de eerste zich richten naar de laatste, zooals blijkt uit de waarneming van geopereerde blindgeborenen.

3°. Hoe is het mogelijk, dat iemand met normale zintuigen uit zijn waarnemingen, die toch een geheel onjuist beeld van de werkelijkheid geven, besluiten trekt, die voor hem nuttig zijn, terwijl iemand met gebrekkige zintuigen hiertoe niet in staat is,

hoewel diens waarnemingen met geen mogelijkheid nog onjuister kunnen zijn dan die van den eerste? Het antwoord op deze derde vraag komt overeen met dat op de eerste. Uit de gegeven wereld der verschijnselen met de daarin heerschende pseudo-causaliteit wordt besloten tot het bestaan van de wereld der realiteiten met haar ware causaliteit; daar deze beide werelden dus in onverbreekelijk verband met elkander staan, zal iedere handeling, die berust op wat de ervaring in de fenomenale wereld ons heeft geleerd, het gevolg hebben, dat wij er van verwachten.

KOCH trekt uit het feit van het nut der „goede gewaarwordingen” een andere slotsom, en wel deze, dat de waarnemingen wat hun primaire qualiteiten betreft wél met de realiteit overeenstemmen. Hij zegt zelf, dat deze gevolgtrekking de kennisleer op zoodanige wijze aanvult, dat haar karakter geheel er door verandert. Mijs inziens wordt de hoofzaak van KANT's leer er door overboord gegooid, en is het eenvoudig een teruggaan tot het realisme; een verzoening van beide kan ik niet er in zien. Als KOCH zegt: wij staan voor het feit eener proefondervindelijk gebleken harmonie tusschen den aard der fenomenen en de werkelijkheid zelve, dan blijft het voor mij een raadsel, hoe hij deze twee met elkander heeft kunnen vergelijken; daartoe is immers noodig, dat men ook buiten de fenomenen om iets van de werkelijkheid moet meenen te weten, een meening die door het realisme wordt verdedigd, maar die door de kennisleer op goede gronden, door KOCH zelf in den aanvang van zijn artikel genoemd en beaamd, wordt verworpen.

Zwolle, 23 Augustus 1920.

A. TEN DOESSCHATE.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

LONDEN. — Minister Addison en de verzorgings-inspuitingen. De minister van gezondheid heeft den 2den Juli j.l. een deputatie van de vereeniging tot bestrijding der geslachtsziekten ten gehoor ontvangen. welke bij monde van Lord WILLOUGHBY DE BROCKE den wensch te kennen gaf, dat de minister en de plaatselijke overheden allen apothekers zou opdragen, om zoodanige middelen tot dadelijke zelf-ontsmetting na verdacht geslachtelijk verkeer te verkoopen, als van tijd tot tijd door het ministerie of de gezondheidsambtenaren als tot dat doel dienstig zouden worden bekend gemaakt.

Verscheidene leden der commissie, waaronder ook geneeskundigen, wezen op de sterke toeneming van de geslachtsziekten en meenden, dat het publiek moest worden voorgelicht omtrent de hygiënische maatregelen op dit gebied. Het Lagerhuis, zeide een geneeskundig parlamentslid, „kon niet langer de verantwoordelijkheid dragen van een verbod tot verkoop van ontsmettingsmiddelen, die door de geneeskundigen werden goedgekeurd”. Een gewezen officier van gezondheid zeide, dat de zelfontsmetting onder de aan hem toevertrouwde troepen de beste gevolgen had gehad. De minister achtte het niet bewezen, dat het aantal lijders aan geslachtsziekten is toegenomen. Wel zal de arbeid der vereeniging ertoe hebben bijgedragen, dat meer personen dan vroeger geneeskundige hulp inroepen. En zeer overtuigend moest het vermeederde gevaar blijken, voordat men maatregelen zou mogen nemen, die ingaan tegen veler overtuiging dat op deze wijze de ontucht door de regeering zou worden bevorderd. De deputatie had gezegd, dat doortastende en wetenschappelijke toepassing der verzorgingsmaatregelen het gewenschte gevolg zal hebben. Dit achtte ook de minister mogelijk, maar bij 40 millioen menschen zou men de maatregelen niet zóó goed kunnen toepassen als bij 2000 soldaten, die onder discipline staan. Men kan weinig verwachten, als men zekere middelen met een gebruiksaanwijzing beschikbaar stelt voor iedereen, ook voor jongens en meisjes. En zou de maatregel geen goed gevolg hebben, dan zou de bestrijding der geslachtsziekten een geheel menschenleefstijd achteruit worden gezet. Intusschen